

СТАНОВИЩЕ

от д-р Майя Димитрова Кузова,

доцент в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление

2.1. Филология, докторска програма: *Български език – Семиотика*

Автор: Николай Михайлов Шиндаров

Тема: „Психолингвистични аспекти при усвояването на знакови системи“

Научен ръководител: проф. д-р Гергана Кирилова Дачева, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ), Факултет по славянски филологии (ФСлФ)

Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-38-18/17.01.2023 г. на Ректора на СУ съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд на тема **Психолингвистични аспекти при усвояването на знакови системи** за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма *Български език – Семиотика*. Авторът на дисертационния труд, Николай Михайлов Шиндаров, е редовен докторант към катедра „Български език“ на ФСлФ.

Комплектът материали е в съответствие с Чл.22 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ и включва: **автобиография** в европейски формат; **дисертационен труд**; **автореферат**; **опис на научните публикации (3)** по темата на дисертацията и **пълните им текстове**.

Н. Шиндаров е възпитаник на СУ – магистър по „Славянска филология“ (профил сръбски и хърватски език), с втора специалност „Словенски език“. В областта на компютърните науки има завършен първи семестър от тригодишна бакалавърска програма на Мариборски Университет, Словения (с обучение на словенски език). Владее или използва английски (C1), сърбохърватски (B2), словенски (B2), испански (B1), руски (A1) език. Участвал е в XIV международна конференция по социолингвистика „Градска култура и езиково разнообразие“ (2020); VIII международна конференция „Балканите – език, история, култура“ (2021); International Conference on Business, Economics, Law, Language & Psychology (Paris) (2022, онлайн).

Актуалност на тематиката, познаване на проблема

Темата е актуална и много перспективна, докторантът свободно се ориентира в проблематиката на предприетото изследване, което се разгръща постъпателно.

Уводът има очаквания въвеждащ характер, представя характеристиките на знаковите системи и измеренията на функционирането им. Естествените езици също са вид знакови системи със собствени специфики и нееднородни структури. Като бавно и нелеко е определено овладяването на неродна система от знаци като средство за комуникация на чужд език. Справедливо е отчетена естествената за съвременния свят необходимост от използването на чужди езици, но тази прагматично осъзнавана нужда задължително предполага мотивиращо чуждоезиково обучение, което максимално улеснява и ускорява усвояването на нови знакови системи. Цитирани са теоретични съображения по проблема, статистически данни, посочени са конкретни платформи и благоприятни подходи, удобни за оптимизиране на чуждоезиковото обучение. Дали те (напр. видеоигрите) могат да се смятат за знакови системи и да са обект на семиотиката, е следващ въпрос, засягащ обема, плътността, определението на семиотиката. Според докторанта, „от семиотична гледна точка видеоигрите биха могли да се разглеждат от интересната перспектива на комплексни знакови системи [...] и биха могли да се използват като инструмент за усвояване на други знакови системи – чужди езици“ (с. 5). Това убеждение определя **целта** на дисертацията – описанието на дълго разработван (от 2015)

амбициозен и мащабен авторски (и ръководен от докторанта) проект на мобилна видеоигра за учене на чужди езици. Впечатляваща е информацията за отзвук от идеята, за успеха на демоверсията, подкрепата от чуждестранни медии, авторитетни преподаватели, официални организации на учени и полиглоти, за версиите на различни езици и интегрирането им в образователните програми. Ясно формулирани в края на Увода са **6 основни задачи**. Същинските научни съображения са организирани в **5 глави**, строго и логично съотнесени с изпълнението на тези задачи.

Първата разглежда определенията (широки, различни, най-приемани) на семиотиката, пресечните ѝ точки с други научни области, основните семантични теории, същността на знака и интерпретациите му, видовете знаци, естествените езици като комплексен вид динамични знакови системи, а чуждоезиковото обучение като сложен процес по усвояване на тези характерни знакови системи. Умело е разграничено усвояването на роден и друг език. Обговореното в теоретичната рамка прилагане на семиотичен подход и нетрадиционни методи при преподаване на чужди езици съдържателно е вписано във **Втора глава**. Графичните изображения, музиката и видеоигрите са приети за семиотични системи и възможен инструмент за преподаване на друга знакова система – естествен език. Разгледани са принципите, осигуряващи ефективно запаметяване на лексеми при овладяване на чужда знакова система, както и успешните (изведени през експерименти) методи за активиране на резервите на мозъка и осигуряване на свръхпамят. Елементи от тях – сугестопедия, имплицитно учене, създаване на (ярки, даже абсурдни) асоциации, емоционално ангажиране, музикален фон, изразителна интонация, алгоритми за запаметяване, специален подбор на преподавания материал – са анализирани и оценени като подходящи за интегриране в разработвания продукт-игра, а в учебната игра вниманието на ученика съзнателно се отклонява от процеса на учене. Логично са представени проблемите, възникващи при определяне на състава на учебната лексика, използвана в играта. Анализите са последвани от обобщения и формулирани изводни постановки като основа за извеждане на концепции, полезни за собствената разработка. **Третата и четвъртата глава** са посветени, съответно, на практическата разработка на елементарен **прототип** на продукта (за установяване на ефективността на концепцията и методиката) и на **тестването му** през документиран експеримент с реални ученици (онлайн версията на прототипа, тестван в столично училище вече е публикувана). Подробно и подредено са посочени основните характеристики на продукта (ясно може да се проследи връзката с всички анализи в предходните глави). Щедро споделен и богато онагледен с илюстрации е целият процес по изработката на прототипа – хронология на идеята, екип, съдружници, сюжет, режими и ходове на играта. Описани са етапите на работа, предизвикателствата, трудностите, практическите процедури по подбор и превод на учебните текстове. Въведен е терминът “най-малка обща транслема”, обозначаващ „минималния фрагмент от текста, който може да бъде преведен коректно граматически и без да губи смисъла си във всяка посока между всеки от езиците, на които се превежда“ (с. 108). Представени са примерни текстове и анализи, проследяващи механизмите на обособяване на „най-малка обща транслема“, направена е типологична съпоставка на работните езици (във версиите те варират между 8 и 16) с прогнози за очакваните трудности, с конкретни примери, тълкуващи преходите от един език към друг и проблемите при превода. Споделени са установените проблеми, налагащи доработки и редакции на текстовете, отчетените като неудовлетворителни междинни етапи, налагащи радикални промени в концепцията и нови версии. Всички анализи са впечатляващи със своята прецизност. **Петата глава** съдържа изводи от проведения експеримент (обособени в конкретни точки), предложения за промени в структурата на дизайна на играта, съображения по подбора на лексиката (даден е списък от тематични категории и лексикални корпуси от съставената база данни, разпределени по нива на преподаване). Представени и коментирани са 40 учебни текста по 10-те обособени лексикални теми. Всичко това уплътнява финалните изследвания и подготовката на пълната версия на учебната игра. **Заклучението** стегнато и коректно обобщава хода и резултатите на изследването. **Библиографията** включва 176 загла-

вия (преобладаващо англоезични, включително електронни) и има самостоятелна информативна ценност.

Обща оценка на дисертационния труд и приносите

Структурата на дисертацията следва естествената логика за разгръщане на проблемите. Докторантът познава и конкретните предизвикателства, и широкия им контекст, последователно преследва и постига целите си. Всяка част завършва с ретроспективен обзор и отпратки към следващата. В целостта си работата е прецизна, безкомпромисно точна, стилът е премерен. Практическите части са аргументирани и сериозно теоретично подплатени. Анализите са компетентни, умело ситуирани, основани на удачно подбран представителен материал, безупречни са. Прави впечатление интелигентното съпоставяне на позиции, увереността и свободата в представянето и на чуждите, и на собствените идеи на докторанта. Самооценката при посочване на приносните моменти е обективна.

Авторефератът съответства на конструктивните изисквания за формата и съдържателно отразява заявените изследователски амбиции. Адекватно е представено постигнатото от научната разработка.

Съпътстващите публикации на български и на английски език са свързани с тематиката на дисертацията и маркират основни нейни идеи – лексикалните единици, включени в корпуси по критерии за честотност, захранват и обслужват различни нива на владение на езика, а сравняването на обновяващите се корпуси води до изводи за динамиката и тенденциите в съотносимостта на показателите *честотност – сложност* при овладяване на лексемите и дистрибуцията им. Статиите са отпечатани в авторитетни издания: „Съпоставително езиковедие“, „Съвременна лингвистика“, сборник с материали от международна конференция по социолингвистика. Рецензиран и предаден за печат в „Съвременна лингвистика“ е още един материал.

И публикациите, и самият дисертационен труд (като изследователска рамка, методология, анализи, коментарни части и резултати) са успешни. Текстовете са неоспоримо авторски и оригинални – налице са доклад с метаданни; протокол с генериран отчет за допустимост на стойностите по коефициенти на сходство; становище, удостоверяващо, че **признаци на плагиатство не се откриват**.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа оригинални научни и приложни резултати, отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането му и съответния Правилник на СУ.

Докторантът безспорно притежава теоретични знания по заявената научна специалност, има и професионалните качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

След всичко казано убедено давам своята **положителна оценка** за дисертационния труд, за автореферата, за постигнатите резултати и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Николай Михайлов Шиндаров** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (*Български език – Семиотика*).

16.03.2023 г.

Изготвил становището:
доц. д-р Майя Кузова